

Biljana Srbljanović

Rede vom 26. Jänner 2010 im Akademietheater

U danu kada su me pozvali da ovde govorim, smeštala sam oca u bolnicu. Nije mu bilo dobro, nije znao šta mu je, samo se nekako osećao slabo. Moj otac je uvek bio veliki, krupan, u stvari debeo čovek, ipak i jak i sportski tip, neumeren u svemu – dugo godina u alkoholu, čitavom spisku loših navika, zatim u hrani, ogromnim količinama hrane, ali i uporni i izdržljivi biciklista, što mu je valjda stvaralo imunitet. Četiri meseca ga nisam videla, čitavo leto i malo preko i sada mi je transformacija bila zapanjujuća. Onaj džin iz juna u oktobru je postao stari čika, polu-sasušen, tankog glasa, što se sporo kreće i uglavnom ne zna kud ide.

Tata je odbijao da ide kod lekara, najviše zbog bojazni “da će mu nešto naći”, a ja, kao i svaka balkanska ćerka sa teškom grižom savesti, izazvanom već i samom činjenicom da je odrasla, a zatim i zbog toga što trenutno živim jako daleko, tokom svoje kratke poste Beogradu, odlučila sam da uzmem stvari u svoje ruke. Tatu sam ucenila, neću vam otkriti kako, (samo ću reći da su ponos i čast familije bili u pitanju) i gotovo prisilno odvukla u bolnicu.

Ne, ne, najpre sam u stvari, prešla svoja politička ubedjenja i moralne norme i dobro se raspitala kako, koga i čime treba da potkupim, da bi moj otac dobio pravo da se leči u bolnici, na koju inače nema pravo. Njega sam, zatim, silom odvukla u tu najbolju, i to zamislite – vojnu bolnicu u Beogradu i uprkos “vezi” i ozbiljnoj korupciji, provela sledećih sedam sati u čekaonici, sa tatom koji je padao po stolicama, a svaki put kada se uspravio, pokušao da krišom ode kući.

Sve je bilo potpuno besmisleno i bez ikakve logike – i otac, koji iako bolestan i u panici, ipak nije lud, vidi i on ono što vidim i ja, da hitno mora da se leči, i viščasovno čekanje bez ikakvog objašnjenja i razloga, štaviše – potpuno nehumano i ponižavajuće, sigurna sam – samo poniženja radi. Onda i činjenica da je baš vojna bolnica jedina u koju građani Srbije mogu imati poverenja, iako u istu tu vojsku nikako nemaju i niti smeju imati. Raspala, nesposobna, zločinima obeležena srpska vojska i dalje ima najbolju bolnicu u gradu, pa govori li to o stanju u ostalim bolnicima ili o nekom velikom paradoksu ovog našeg društva, uvek i uvek, na obodu sveta?

Čekajući tako, primila sam poziv da ovde večeras govorim. I čekajući, pomislila, da li ja ovde uopšte pripadam (i u onoj čekaonici, i večeras u ovom pozorištu i gde mi je mesto na ovoj novoj mapi sveta, ima li ga na njoj uopšte, gde mi je uopšte mesto i ima li ga, u ovom jednom životu?). Čekanje se, kao što sam vam se već žalila, prilično odužilo, u nekom trenutku sam pronašla neku humanu lekarku, koja je pristala da tatu infuzijom praktično priveže za neki priručni krevet, žena se jednostavno sažalila nad mojim naporima da savladam tvrdoglavog oca i autoritativno naredila infuziju, kojom mu nije u stvari davala ništa, nikakav lek, jer ni dijagnoza nije bila uspostavljena, nego mu je zabila iglu u venu, pa ga tako prosto fizički, tim crevom i flašom iz koje su kapali vitamini i fiziološki rastvor, naterala da se više ne vrpolti i ne beži. A mene ostavila da zijam kroz prozor još satima, gledajući u skupinu solitera, nedaleko odatle i medju njima onaj koji predstavlja moj roditeljski dom.

Kuća mojih roditelja je u stvari jedan stan i još uvek je tamo - na osmom spratu zgrade, sa pogledom na ovu bolnicu. Odakle sam godina gledala svašta. Uglavnom pamtim helikoptere sa ranjenicima, sa raznih ratišta, što je više letelica sletalo, to su državni mediji više govorili o velikim uspesima "naše vojske". Još onda mi je bilo jasno šta to znači i od tog saznanja ledila mi se krv u žilama.

Kada sam se, kao sedmogodišnja devojčica, sa porodicom useljavala u taj novi, upravo "dobijen" stan, to je bio vrhunac kasnog socijalističkog šika, stan na osmom spratu novog solitera, u novom naselju, na periferiji grada, sa sve novim soliterima i novim porodicama regroupisanim po nekom čudnom migracionom pravilu. Na vrhu susedne zgrade, pisalo je "TI i malo dalje TO". Ime maršala i doživotnog predsednika one Jugoslavije, izgledalo je kao da ga je neko dete spontano i samoinicijativno, a sasvim nespretno, samo napisalo. Ipak, činjenica da su slova bila tri puta veća od visine svakog prosečnog deteta, pa zatim i to da se sve dešava na dvadeset drugom spratu, na oko sto metara visine, a jedno pet levo od bilo prozora, stvarala su podozrivost u mojoj maloj, a već glupoj glavi. Tata nam je zabranio da izražavamo svoje mišljenje, posebno ne o maršalu i akcijama vezanim za ljubav njemu, a ja sam Tita volela, kao i svako dete i to se nije dovodilo u pitanje, samo me zanimalo, ko je to i kako fizički mogao da izvede? Moja sumnja nije naišla na razumevanje. Bila sam kažnjena i kaznu još uvek pamtim.

Moj otac je, inače, stan dobio “preko preduzeća”, u to vreme se tako govorilo, dobio, kao da je palo s neba i kao da je bio božiji dar, istina je zapravo da su, prema pravilima real komunizma, svi zaposleni, pa i moji roditelji, od svake plate, od svako zaradjenog dinara, obavezno odvajali deo za izgradnju stanova. “Rešenje stambenog pitanja” bio je eufemizam za borbu na život i smrt za mesto na waiting listi za nove stanove. Ukratko, iako su svi, baš svi, svaki zaposleni u toj državi, imali obavezu da odvajaju novac za stambeni fond, to nikako nije značilo da su svi stanove i mogli “dobiti”. I tu je, naravno, ključna bila korupcija. Ona “bela”, komunistička, nije se baš direktno davao koverat sa parama, nego se tu više radilo o “usluzi za uslugu”, nekakav feudalni, gotovo plemenski princip, nametao se kao jedini vredan poštovanja.

To je bilo šezdesetih i sedamdesetih, dakle u vreme kada je većina najnovijih članica velike disfunkcionalne porodice zvane Evropska Unija, živelo u jednom sasvim drugačijem vidjenju “komunizma”, onom koje smo i mi, bivši jugosloveni, zvali “iza gvozdene zavese”.

U to doba, moj otac je bio pravi komunistički Everyman. Iz izuzetno siromašne, raspale porodice, rođen u malom crnogorskom gradu, odakle ga je, kao bebu u zavežljaju, njegova majka donela u Beograd. Oca je i imao i nije imao, majku je brzo izgubio, ali ne i duboko ukorenjeni patrijarhalni svetonazor, jedan gotovo devetnaestovekovni pogled na svet. Tata nikada nije bio malogradjanin, jer jedva da je bio gradjanin. Tati nikad niste mogli zameriti da je kakanijsko licemerje, jer Kakanija do njega doprla nikada nije. Srbija je uvek bila raspolučena zemlja, razapeta izmedju Austrougarskog i Otomanskog carstva, izmedju modernista i populista, izmedju naprednjaka i konzervativaca, izmedju ruralnog i urbanog, izmedju komunističkog Istoka i kapitalističkog zapada. Austrougarska je stigla do oboda Beograda, ali do onog drugog, do one druge periferije, ne ove, sa strane mojih roditelja.

Istine radi, ni Turci nikada nisu stigli do mog oca, to jest, do njegove porodice i predaka, u planinskim zabitima Crne Gore, u mestima do kojih je ne samo teško stići, nego se tamo nema šta ni naći, ponosni Montenegrini tvrde da nikad nisu Turcima bili pokoreni, Turci, opet, da ih je mrzelo da se veru po kršu, u kojem zelena grana ne radja, uklatko, svako ima svoje razloge da od toga stvori mit.

Moj otac je uvek ponosno isticao da dolazi iz duge loze samoniklih, što su sami sebi preci i potomci i ja sam, da vam iskreno kažem, iako zastrašena, uvek bila prilično zadivljena time. Kada

mi je govorio o svojoj prababi, što je kubure krila u kikama upletenim u pundju, bila sam strašno impresionirana, i žarko želela da mi kosa izraste do poda, pa da i ja sakrijem oružje u kike – šestar, na primer, ili špicasti lenjir, kojim je moja sestra jednom probola slepog miša, kad nam je, u sred vrele noći, greškom uleteo u sobu.

Ja sam želela da budem baš takva, potomak loze samoniklih, jer ako si na svetu, pre tebe, bio samo ti, a posle tebe, opet samo ti, samouki, samonikli, sam sebi merilo, sam sebi uzrok i cilj, nije li to divan i opasan svet kakav više nigde ne postoji? Nije li to u stvari prava priroda čoveka, da ne pripada nikome, pa ni društvu, pa ni istoriji, o naciji i religiji, neću ni da govorim? Nije li divno i strašno i tužno biti tako na svetu potpuno sam?

Moj otac, ipak nije dugo ostao u svom mitskom poretku stvari. On je jedan mit ubrzo zamenio drugim: komunistička Jugoslavija ga je integrisala i pružila pune mogućnosti - da završi školu, da se bavi sportom, da putuje po svetu, da postane uspešan socijalistički biznismen, što radi za “društvo”, a ne za sebe, a ipak zaradjuje dovoljno da predje u višu klasu. Tako tata, od oca grobara i bolešljive nezaposlene mame, iz detinjstva u udžerici, u gladi i ratu, postaje prava srednja klasa, govori engleski, a ne ruski, tone u viskiju, a ne u vodki, voli Ameriku, a žali Ruse i uopšte, postaje Titov uspeli eksperiment.

U prisili na tu blaženu glupost, proteklo je moje detinjsvo. Nikakav osećaj socijalne nepravde i pravde, nikakvu razliku u imanju i nemanju, nikada da mi nešto važno manjka, da mi nedostaje, uvek sita, uvek obučena, uvek bez ikakve primisli da ima neke druge dece, što ne žive tako, jer, naime: žive gore ili i bolje, nije ni važno, žive jednostavno drugačije, ničeg od svega toga nije bilo u mom ličnom okruženju. Svi moji drugovi, letovali su i istim letovalištima “preko sindikata”, kao i ja, svi su imali roditelje zaposlene na sličnim mestima i sa sličnim platama, svi su krili svoje porodične istorije ili nisu barem marili za njih.

Za mene bi taj svet bio idealan (jer drugačiji nisam poznavala), da ga ipak drugačijeg nisam zamišljala. Jer takav, kakav je bio, pažljivo konstuisan sitno-komunistički raj, imao je za mene samo jedan veliki problem. Jednostavno, bio je surov. I to je bilo normalno. Bilo je prirodno biti grub i surov, biti nehuman, bilo je normalno da te učitelj udari, da te drug udari, da te otac udari, udari, udari, bilo je prirodno da te sve boli, a najviše poniženje i naivno razočarenje kada se, kao neko zaostalo dete, sa stalnim čudjenjem svaki put iznenadim kako ljudi mogu da budu takvi?

Ta moja nezrelost, na ivici retardacije, nikada me nije napustila. Pa dok stojim tako, tog dana, u čekaonici za hitne slučajeve i zijam malo kroz prozor, a malo u širom otvorenu neurološku ordinaciju, gde dovode ljude kao što je moj otac, dezorjentisane mnoštvom sitnih, gotovo nevidljivih moždanih udara, ali i spašene samoubice, netom ispranih creva, od pilula i alkohola što su ih uzeli, da bi pobjegli od dugova, devetog meseca ženine trudnoće, svog seksualnog identiteta, ukratko, da bi pobjegli od sebe, ja slušam, neometana i gledam, razrogačena, jezivu nehumanost, ljudsku grubost, neku ontološku surovost, sa kojom se medicinsko osoblje ophodi sa njima. I nezrela, glupa, kakva jesam, tu na tom mestu, želim da promenim svet, da uhvatim za ruku majku šizofreničara, što je došla da pita zašto joj je sin "čudan" i zbog čega je pokušao da popije četrdeset litara vode, a ovako je "zlatno dete" i "ni mrava ne bi", evo "pitajte drugove iz vojske", da je uhvatim za ruku, ne - za ramena i protresem, protresem snažno, odakle on u vojsci, ženo? Šta će taj jadni momak s oružjem u rukama, pobogu ženo? Gde je taj lekar koji je to dopustio i šta sada ovaj odvratni, dežurni "psihijatar za hitne slučajeve", što kucka sms-ove, dok mu plačući govoriš, šta taj mladi, a već predebeli, ćelavi lekar, što hoda kao da ima dekubitis od silnog sedenja i nerada, što hoda retko i razmaknutih nogu, kao da ima ojed od konstante konstipacije, šta taj "lekar" može da te posavetuje, ženo i šta imaš da ga slušaš, uopšte? Odvedi sina, spasi ga odavde, nadji mu lek, makar i sama, uzmi mu pušku, pobiće nekog, ako ne sebe, takvi su heroji postali u vojsci čija je ovo bolnica, tako mislim, dok gledam tatu krajičkom oka, pa pojurim da ga sprečim da sam sebi iščupa infuziju i pobjegne kući i onda - odčutim. Čutim, ne kažem ništa.

Ona žena plačući ide niz hodnik, debeli ojedeni im je dao neki uput, ali mali ima da se vrati u kasarnu. Za njom, niz hodnik, kaska bolesni sin. Lud, potpuno, lud bez svake sumnje, ubiće nekog ili sebe, a da ima sreće, pa da izbije neki novi rat, onda bi sigurno heroj postao.

Sva se društva dele na solidarna i nesolidarna, ništa drugo ne postoji, ili tačnije, sve drugo se procenjuje samo u odnosu na ovo. Ne postoji ni nacija, ni religija, ni ekonomski sistem, ni geografija, ni metereologija. Postoje društva koje je baš briga i postoje društva koje nije briga. Postoje i društva koje kao briga, a u stvari je baš briga i postoje društva koje bi bilo briga, kad bi moglo da ih bude briga. Pa to imanje ili nemanje brige, saosećaja, solidarnosti, to je temelj

jedinog pravog poretka. Tako ja razmišljam, filozofiram bez pardona, a u sebi, ne glasno, da se ne sramotim.

Od te revolucionarne, ingeniozni misli, sama onda odmah odustajem, već na prvom koraku, čim je neko moj na bilo koji način ugrožen. Pa da ne razljutim sestre i dežurne lekare i da usput otmem neku privilegiju za tatu (na primer, da ga pregledaju i leče ili na primer da me puste da ga vodim u toalet, a ne da mu, dok mu od sramote teku suze, pružam gusku) ja ćutim i ćuteći svedočim propasti nečijeg drugog života.

I sada, razmišljam ovde, zajedno sa vama, da li nam je to u stvari jedino zajedničko? Da li nam je zajednički samo kukavičluk, u ovom novom svetu, u kojem nema ni boga, ni lidera, nema ni crkve, ni partije, nema pravde i kad ima prava, nema istine i kad ima dokaza, ničeg nema, osim ljudske prirode, plašljive, zastrašive, sebične, kukavičke prirode, pa da li je to ono što nas spaja?

Moja drugarica, pametna i dobra Nemica na "privremenom radu" u Beču, jednom mi je, razočarano, pokazala tada popularnu razglednicu, koju ste, besplatno, mogli pokupiti po restoranima i klubovima. Na njoj je, krupnim belim slovima bila ispisana reč Jugoslawien i nacrtane ogromne makaze koje odsecaju JUGOSLA od WIEN. Moja prijateljica, dobra kakva jeste, bila je posramljena. Meni je to bilo smešno. Podsetilo me na priče rođjaka mog oca, koji su, netom doseljeni u grad, gundjali protiv doseljenika. Ili na kolege moga muža, koji bi, nakon što su sami, posle godina muvanja po kabinetima i ministarstvima, sebi konačno izdejstvovali neko državno odlikovanje - na primer Legiju Časti, odmah potom prezrivo nabrajali ko je sve nedostojan isto odlikovanje dobio i kako medalja više ništa ne vredi.

Tako i Beč, da nije "Čuša", ko bi vam vozio taksije, čistio klozete, čuvao parkove, krao po tramvajima i pisao lepu literaturu? Kada ljudi odluče da se pokrenu, nema tih makaza ili zavese od gvoždja, koje stvar mogu da zaustave. Jer, najteže dolazi na samom početku, odlučiti se na taj korak, krenuti nekud, odustati od nečega, napustiti nešto, pa i da nigde ne pripadate, negde ipak pripadate, pa i da ništa nećete, nešto ipak hoćete, nečeg vam je žao, malo vas je strah, malo vam srce trne, a da ne znate zašto, kad krenu simptomi kardiopatije, a da još niste ni pošli negde, teško je, mnogo je teško, načiniti taj prvi korak.

Ipak, jednom kad je načinjen, nema više makaza.

O težini odlaska više puta sam opsednuto pisala. Lakše je ipak da vas neko istera iz kuće. Da morate, da ste primorani. Znam da zvuči skandalozno, ali pa neka zvuči, kad vas neko etnički čisti, lakše vam je da emigrirate. U bekstvu za spasenje žive glave, najlakše pada sam odlazak, onda znate da niste imali izbora.

Malo je teže kad ne morate, a ipak hoćete, radoznali ste, ambiciozni, imate planove, sposobni ste, želite u životu nešto bolje, pa tako krenete nekud. Teže je, jer je odluka vaša.

Najteže je kad ni ne morate, ni nećete. A ipak idete. Tu je uvek uključen splet raznih okolnosti, najčešće trivijalnih, ali i nerazmrsivih. Vi idete nekud, tražite nešto, a da ne znate ni šta ni zašto. Znaete samo da ovo što jeste, nekako - ne može biti sve. Ne znate šta bi to drugo moglo biti. Nemate ambiciju, nemate volju, nemate viziju i posebno ne takmičarski duh. Niste izdržljivi, ni disciplinovani. Samo vas ne drži mesto. A takvih je putnika ipak najviše. Pod teretom tih izgubljenih duša, tonu transportna sredstva, posrću šalterske službenice, crkavaju aparati za kontrolu na aerodromima, znoje se izdavaoci emigracionih viza.

Pred takvim, nigde integrisanim ljudima, pristojni malogradjani se mršte, zahtevaju referendume da im zabrane ulazak, postavljaju intelektualna pitanja o tome gde prestaje sloboda jednog, a počinje ugroženost drugog. Ipak, takvi ljudi, takvi putnici, čine ovaj naš svet. Vuku sa sobom svoju mikrovaskularnu disfunkciju, neizlečivi Takotsubo sindrom i nikada nigde do kraja ne pripadaju.

To, srećom, nije sasvim prirodno ljudsko stanje. Ljudi mahom ne vole da pate, pa i onda kada se ne bune. Još gore, posebno onda kad tvrde da vole.

Većina emigranata slomljenog srca, kad tad nadje neki modus vivendi. Mali nas je broj preostalih, što se nigde ne osećaju kao kod kuće. Posebno ne - kod kuće.

Moj otac, kada nije bio ovako star, preznojen od sramote, straha i bolova i sam je u jednom momentu bio emigrant. Šezdesetih, kada se to tako radilo, seo je na voz i otišao u Švedsku. Odlučio je da se tamo nastani, ali pre nego što je saznao da je alkohol teško kupiti, a decu zabranjeno tući. Tata je bio relativno mlad, bio je vredan, mnogo je radio i teško se umarao i u

prvo vreme sve se nekako moglo podneti. Ali logika po kojoj je on gospodar i svoj na svome, naročito svojoj deci, a zatim i svim slabijim od sebe, nije bila prihvatljiva u tom, za njega hladnom društvu. Tata je, naime, znao da bude grub, često izuzetno nasilan, neobično surov. Kada je odustao od emigracije, već je imao porodicu, mladu ženu i dve kćerke i bilo mu je vreme da se dovede u red. U red je, po povratku "kući", doveo sve, osim svoje prirode, protiv koje nije mogao ništa, jer ništa nije ni hteo. Sada je bio, rekla sam vam, jedan suvi starac, bezopasan fizički, ali i dalje nepodnošljivo prgav. Ili se mrštio, ili je prezirao, ili je vredjao, ili je psovao, uvek je, ukratko - bio protiv.

I to je moje najveće blago koje mi je predao. Svoju buntovničku prirodu dugujem pobuni protiv njega. Svoju agresivnost i jedno opšte bunilo, koje, baš kao i on, nikada nisam uspela da promenim (jer to nikada nisam ni htela), sagradila sam suprotstavljajući se njemu. Čitav život u nekom raskoraku - u moralnom, političkom, filozofskom pogledu na svet.

Ipak, nema tu nekog jasnog sistema, nalik na - moj otac je bio ovo, ja sam zato bas suprotno ono. Na primer, moj otac nikada nije bio ubedjeni komunista, nikada nije imao takvu vrstu ubedjenja. U moje doba, više se nije ni moglo biti komunistom, ali nisam zato nikada ni otišla u drugu krajnost, nikada nisam bila ubedjeni anti-komunista, te ljude smatram suštinski limitiranim.

Moj otac je bio primer komformiste, bio je spreman na mnoge kompromise, a za dobrobit sebe i svoje porodice. Porodicu, pleme, stavljao je ispred svega, hrabre ljude smatrao budalama, bundzije i revolucionare - promašenim ljudima. Uvek je govorio - glavu u pesak, dupe uza zid, ljudi su ljudima psi.

Ja sam zato nasla psa i pisala drame, u kojima sam ga citirala, obračunavala sa njim. Nije to bio samo on, dabome, iako pisem samo jednu priču čitavog života, ipak ne pišem samo o jednom jedinom čoveku. Jer moj otac je, za mene, uvek bio Everyman. I onaj pseudo-komunistički, kako sam na početku opisala i onaj kasniji, srpski, snalažljivi, onaj koji ne glasa ni za koga, onaj koji ne demonstrira ni protiv koga, onaj koji glasno ne kritikuje, onaj ko o Miloševiću nikada ništa ne kaže - ni dobro, ni zlo. Onaj koji prehranjuje svoju porodicu u vreme svih ratova, onaj zahvaljujući kome ponovo ni u čemu ne oskudevamo, pa i kada čitava zemlja tone pod ekonomskim

sankcijama. Tata tada javno ćuti i radi, da bi mogao da preživi i više od toga; decenije lagodnog života, navikle su ga (a i nas sa njim) na jedan bolji standard od pukog preživljavanja i tata uspešno, uprkos svemu, uspeva da nam ga održi.

U medjuvremenu, prezire sve moje političke aktivnosti, misli da sam naivna, nepromišljena i da se “igram vatrom”, da mogu da nastradam i iskreno se brine za mene (što ga uopšte ne sprečava da me sopstvenom pesnicom prikuca za pod, svaki put kad mu namerno “idem uz nos”).

I sada se pitam, dok ga gledam onako nemoćnog, da li on zna da ja znam da me je voleo i tada i da, iako mu zameram i zameraću mu do svoje smrti, da mu je ljubav uvek bila uzvraćena.

Pa sada, šta mislite, da li me to onda čini manje ili više gradjankom “civilizovane” Evrope, izlazim li ja time direktno iz dugog kataloga Muzilovih nepodnošljivih nakaza, da li je to ono zbog čega moja zemlja nije nigde, da li ta naklonost ka nasilniku, neka prirodjena ljubav i opravdavanje, sprečava da se moje društvo menja, evoluirira, da sa periferije ovoga, sada novog carstva, ipak udje u VIP salon odabranih Evropejaca?

Tata viče na neku lekarku, misleći da je sestra.

-Da i da je sestra, tata, ne treba da se dereš na ljude. Posebno ne na one od kojih zavisiš.

-Ti mi kažeš! - gundja tata i okrene mi ledja na istom onom priručnom krevetu.

Kako je samo mršav, mislim dok mu gledam plečke kako probijaju onu neku bolničku krpu, što u Srbiji, zemlji rajске medicinske zaštite, zovu spavaćicom. Moj otac, do juče čovek od sto dvadeset kila, beo kao ovaj papir, nekim pištavim šapatom deli uvrede, izvirujujući iz prevelike, loše privezane noćne košulje, dole otvorene, sve da se vidi, još jedno poniženje u svetu nehumanih i surovih ljudi. I šta ja radim tim povodom? Ništa, baš ništa. Samo okrenem glavu, da ne vidi da plačem nad sobom.

U toj, kao, high-tech bolnici, samo neki sprat iznad, a baš nekako u isto vreme, srpski Patrijarh, sparušeni starac, broji svoje poslednje sate. U toj vojnoj bolnici, Patrijarh srpske Pravoslavne Crkve, leži već dve godine. I nikako da umre. Nije mu ništa, slomljeno srce nije, savest ga sigurno

ubiti neće, samo je star, ima skoro sto godina i nema više zbog čega da živi. U onom, biološkom smislu.

Ipak, to umiranje traje i traje, dve godine, hej, a u najboljim uslovima i najidealnijim okolnostima, apartman u vojnoj bolnici, za njega samog, kao da je rat, a on ranjeni vojskovođa. Čujte, u nekom smislu, u stvari i jeste. Na čelu Srpske Pravoslavne Crkve tokom njenog, sigurno, najmračnijeg doba, pa i kad nije dodavao na vatru, gasio je nije, a mogao je i morao je. Taj gore, dakle umire, a mi dole čekamo, čekamo da nam neko nešto kaže. Tata koristi zgodnu priliku da sa mnom podeli svaku glupost koja mu prolazi kroz glavu.

- Instrukcije za sahranu su u mom radnom stolu.

- Prekini tata i ne mrači. Uostalom, znam. To sam već opisala u drami.

- Kojoj?

Iskreno me pita. Ovaj čovek je moja stalna inspiracija, sve što on predstavlja, čitav društveni i moralni sistem, sve ono protiv čega sam ja, detaljno sam i neprestano, opisivala u svim svojim dramama. Vrlo često ga direktno citirala, skoro svaki put ubijala, ponekad i ritualno. I uvek mi je, uvek mi je, bilo strasno žao.

On je sve te drame gledao i to mnogo, mnogo puta. Mnogo više nego ja. I nikad, nikad, nikad, nije prepoznao ništa od svega toga. Pa ni moju žalost.

Kako kojoj, tata, u Skakavcima, kad onaj čiča ostavlja instrukcije za sahranu, u gornjoj fijoci. I sliku za čitulju. Gledao si sto puta.

Ne sećam se.

Ne izmišljaj! I prestani da me daviš time! (Kako sam hrabra, kad je privezan cevima i tubama i još oštećen moždanim udarima)

I hoću opelo.

Prekini, kad ti kažem!

Pa onda kasnije:

Sve drugo imaš. Samo ti opelo fali.

Bitno je da kažem i ovo: moj tata nikada nije bio religiozan. I uvek se uvek patološki bojao smrti. Nije podnosio da bude u prisustvu bolesnih, u kapele, na sahrane, samo bi na brzinu ulazio, kao da se bojao da bi se smrt tom prilikom išunjala iz zakovanog kovčega sa već načetim telom i iznenada, kao vrata koja se zalupljuju od promaje, a usput rasture papire i novine, i na neku prevaru, krišom i neočekivano, jednostavno uletela u njega.

I o tome sam pisala.

O tome kako čitava ta generacija ima neki neprirodan strah od smrti i nestajanja, a kako moja, za uzvrat, ima neku paničnu hrabrost i nekakav kamikaza-sindrom. Tako oni, uplašeni od isticanja vremena i svake vrste promene, godinama nisu dali da mi – sumanutu jurišnici, što bismo samo da menjamo, a ni ne pitamo šta će biti posle, izvedemo poslednju revoluciju.

Poslednju, to sasvim nevoljno kažem, jer biti umeren, razuman, organizovati poslednju, plišanu revoluciju – da bi se jednom zauvek završilo sa njima, to nije deo mog sistema mišljenja. Pa kada Havel kaže – ne verujte jurišnicima na Bastilje, jer su oni prvi koji će novu Bastilju napraviti, ja se tako strašno rastuzim.

Jer, tada progovara ili veliko nepoverenje u ljudsku prirodu ili suštinsko poznavanje iste, oba slučaja, za mene su tragična i samo potvrđuju da sam ipak sama na svetu. Što ne znači da nas nema još, možda baš i hiljada, miliona čak – takvih, samih na svetu. Što jurišaju na Bastilju, jer se protive tiraniji, a ne da bi svoju tiraniju uspostavili. I možda je baš to ono jedino zajedničko svima nama? Ni kultura, ni jezik, ni kulturni prostor, ni pogled na svet, pa i u najgrubljim crtama, ne može biti osnova neke nove, a suštinske, metafizičke veze.

I šta je uopšte to - moj identitet?

Moj jezik, to sam ja. To je, jasno, moj identitet. Moj pas, to sam takodje ja. I to je, još jasnije moj identitet. Moje pseto glupavo, što misli da su ljudi dobri, što ne prepoznaje dobro i zlo, što ne zna da bude umerena, cinična i na distanci, to sam, svakako, svakako ja.

Moj identitet su još i neke moje karakterne osobine, neke mentalitetske, neke biološke, neke izazvane geografijom i klimom. Ipak, najviše, najviše, moj identitet je – periferija. Odrasla sam na periferiji grada, u zemlji na periferiji svega – i Kakanije i Gvozdenog veka i Evropske Unije, pa i

ratova samih. Sve me je uvek nekako samo okrznulo i mene i moju literaturu i svet iz kojeg dolazim.

I sada, to jest, tada, u onoj čekaonici, kad se pitam,

primo: šta više toliko čekam?

secundo: zašto stalno nešto čekam?

i konačno

tertio: odakle mi pravo da prihvatim ovaj poziv i pristanem da večeras govorim pred vama? Jer, ja ne pripadam, ja ničemu ne pripadam. Dolazim odnekud, što nikad ničemu nije pripadalo. Stalno na ivici da pripadne, ali ipak ne pripadne.

Šta ja delim sa vama, šta delim sa velikim kulturama, šta delim sa piscima na kojima sam rasla?

Šta si se tako namrštila i šta neprestano čačkaš po tom telefonu?

Prvo, ne "čačkam", drugo, šta te briga šta "čačkam"

Pa onda:

Čačkam po internetu. Treba da idem u Beč, da govorim nešto.

Ja sam ti u Beču kupio prvo biciklo. Kad si bila mala.

Nisam bila mala, nego je bicikl bio mali. Ja sam bila velika prakljača od 14 godina.

Sve jedno, ja sam te naučio da voziš.

Nisi me ti naučio da vozim, ti si mi zabranjivao da vozim bicikl, a ja sam krišom naučila sama.

Nisam ti zabranio.

Jesi.

Pa kad si stalno padala.

Pa kad mi nisi dao da naučim.

Pa onda:

Eto kakva si. Samo se svadjaš.

I kako je strašno u pravu. Ja se, naime, samo svadjam. Samo sam protiv i nikada za. Ne znam šta hoću, samo znam da sve neću. I ovaj svet, ovakav kakav je, odbijam u potpunosti. I kada se tvrdi da je u onom bivšem, gvozdenom komunizmu, društvo i moral potpuno uništen, da su ljudi postali nehumani i da je osećaj za kolektivno dobro jednostavno udavljeno, kao višak mačića u leglu, to jeste tačno, jeste sasvim tačno. Ipak sada, dvadeset godina kasnije vidim jasno i ovo: koji osećaj za kolektivno dobro, za moral, humanost i ljudske vrednosti društva, ova neoliberalna džungla sada nudi? Ne vidim dobro ili ne nudi ništa? Šta je to čovek novo i bolje, pametno izmislio, susedi?

Tata je tog dana zadržan na lečenju. Posmatrali su ga, merili doze lekova, utvrđivali tačnu dijagnozu, ja se danima šunjala kraj vojne straže što van vremena posete nikog živog ne puštaju da udje u bolnicu. U Srbiji, kada je čovek ozbiljno bolestan, osudjen je da bude sam. Pa i kad imate vremena, volje i želje da vreme provodite kraj tog nekog svog bolesnika, u bolnicu možete ući samo nekoliko puta nedeljno. Ne znam da li je isto pravilo važno za krvavog generala i begunca od međunarodne pravde, Ratka Mladića, koji se, do pre samo neku godinu, redovno lečio baš u ovoj ustanovi. On za to nije morao nikog da korumpira, on je na to imao neko pravo. Kada na tu činjenicu upozorim neumoljivog stražara, on jednostavno ostaje nem. Bez komentara, bez ikakvog komentara. Bez i da trepne. Samo me gleda.

Pa šta ja delim onda sa tim svojim narodom? Znam da većina pristojnih, normalnih ljudi, misli isto što i ja. Ali znam i da me isti ti ljudi duboko preziru, jer ja o tome govorim glasno.

I sada, hajde da se opkladimo. Kada to isto glasno kažem ovde, nailazim na odobravanje pristojnih potomaka Kakanije i na tiho ili čak glasno gnušanje onih kojima, po nekoj logici - pripadam. Šta sam ja onda, pristojna Kakakćanka ili nepristojan izrod, izdajnik onog svog?

(Ja inače mislim da sam jedno veliko - ništa, baš tako: ništa, tako se izjašnjavam na popisima stanovništva, na svakoj upitanosti nad mojom nacionalnošću i religijom. Evo kako to izgleda:

Nacionalnost? - Ništa.

Znači, ne želite da se izjasnite?

Ne, na protiv, ja želim da se izjasnim, ja baš želim i evo sad se upravo izjašnjavam, ja sam po nacionalnosti ništa.

Pa šta da pišem, crtu?

Ne, ne crtu. Pišite - ništa. Ja sam ništa.

...

Dobro, ništa. E, baš svašta...)

Moj otac, dakle, nije jedini sa kojim sam oduvek u ratu. Kao što vidite, ja sam u ratu sa svima. Iako sam verovala da je to generacijsko pitanje, da je prirodno, normalno, gotovo biološki neophodno, taj obračun jedne generacije s drugom, previdela sam da nije u pitanju samo ta jedna generacija. Bila je dakle, ta tatina, predratna generacija, koja mi se prirodno namestala, dok sam odrastala - to je bilo njihovo vreme, to je bila generacija nametnutih autoriteta (ja naravno misim da je svaki autoritet nametnut).

Ona drugu, koju sam nekako smetnula s uma, a koja je, kao moj prirodni protivnik, zasijala punim sjajem tokom ratova devedesetih - to je generacija šesdesetosmaša. Moj otac, tinejdžer tokom drugog svetskog rata, iako, naravno, nikakav heroj pokreta otpora, ni ilegalac, čak ni u pokušaju, ipak više toga zajedničkog ima sa De Golom, nego sa novom posleratnom generacijom, koja je prva donela talas slobodnog suvislog mišljenja, po cenu lične slobode.

Od tih ljudi, tih intelektualaca, pisaca, filozofa, stvoreno je jezgro protiv komunističkog otpora, ali i osovina otpora Miloševiću. Možda je čudno, ali je tačno, intelektualci iz generacije mog oca su bili veliki protivnici Tita i veliki pobornici Miloševića. Šezdesetosmaši su bili protivnici i Tita i Miloševića.

Moj otac nije bio ni jedno ni drugo. On je bio onaj čovek po sredini, onaj Everyman, što je ćuti i gleda svoja posla.

Kada sada naletim na slike i dokumentarne snimke ranih devedesetih, pa sva ta opoziciona politička elita, svi oni tada imaju po četrdesetak godina i svi su energični, čupavi, blazirani, obožavani, žigosani, dosta hrabri, prilično ljudi i krajnje, krajnje nesposobni. Mnogi su i mrtvi, po pravilu - najbolji.

Deset godina tog jalovog intelektualnog napora, hiljade dana protesta, mitinga, mrtvi, ranjeni, izbegli u ratovima, pacifistički pokreti, militantni pokreti, blickrigovi, maratonski protesti, sve je to

bilo bez ikakvog rezultata. Pa zatim još deset godina besramne tranzicije: sve ono, što je pola veka bilo državno, dakle ničije, moralo je sada da postane nečije. To se zove privatizacija. Tako je, bez reda, zakona, kontrole i pravičnosti, sve što je vredelo – prosto pokradeno, očerupano, promenilo vlasnika, preko noći od “našeg zajedničkog” (ničijeg) ipak postalo nečije.

I ja sam, preko te iste noći (dvadeset godina života je za mene jedna noć) - ostarila. Rasla sam s idejama mladih disidenata, protesti protiv početka ratova, to je moja šezdeset osma, kad se vidim onako mladu, na tim slikama, izbuljena, izbezumljena, sa nekim sumanutim pogledom, baš tako, sumanuto hrabra i nepromišljena, spremna na sve i da ide do kraja, a da nema pojma gde je taj kraj, postoji li i kako izgleda.

I onda, jednog dana, ta poslednja revolucija dodje. Padne autoritarni režim, onaj isti, koji je u komšiluku pao deceniju ranije, a dodje jedan sasvim novi, skoro pa demokratski. I bude moj red da imam četrdeset godina.

I onda vlade počnu da se menjaju, da se nižu, kao i svuda kod vas, a politika, globalno ostaje ista. Tačnije, jedna globalna ideja o ponovnom grupisanju u ove nove granice izabrane Evrope i to je sve. Politika, na svaki drugi način, postaje ispražnjena od svoje suštine, od svog značaja. Politika prestaje da bude očaravajuća ideja, postaje ružna praksa, u kojoj, u sprovođenju, prednjače baš ti neki šezdesetosmaši. I to ne oni iz prvih redova, nego oni pilepci, oni sa začelja, oni skriveni u klozetima fakulteta, dok traju racije, to su ljudi koji danas, manje ili više, vode sve naše zemlje. Generacija koja sada ima pedeset i šezdeset godina, formirana na pokliču “Zabranjeno je zabraniti”, sada je postala ili slepi poklonik novog liberalizma, što znači – otmi siromašnom, da bi dao bogatom ili zaostali levičar iz praistorije, koji još govori o otimanju od bogatih, da bi se dalo siromašnima. E i ti. Baš ti. I ti su mi, takodje, prirodni neprijatelji.

Ili, kako je to moj tata umeo da formuliše:

Ti baš ne umeš da se snadješ.

Nije da ne umem, nego neću.

Ne umeš, ne umeš.

Umem, ali neću!

Kako znaš da nećeš?

Tako što znam.

Sve ti znaš. Sve. Osim da se snadješ.

Posle bi govorio drugim ljudima: Moja ćerka stalno brani neke mučenike. Šta ću, takva je. Humana.

(Malo, kao da je to neka sramota. A malo se ipak pravi važan.)

Tako, zaglavljena u ratu na dva fronta i dve generacije, sasvim previdjam da je moja slabost na onom trećem. Ovi novi dvadesetgodišnjaci, napadaju sa te treće strane. Njih politika ne zanima, njih društvo ne zanima, njih ideologija ne zanima, zanimaju ih samo – oni sami. Individualnost ispred svega, ali individualno dobro, bez obaziranja na tuđe zlo, oni, rođeni u svetu novih pravila, prirodno po njima žive i postoje. Važnije je kako otplatiti ratu kredita za nova kola, nego ko će biti predsednik vlade. Važniji je novi flat screen televizor, nego šta se na njemu emituje. To je generacija koja će mi glave doći, sa one druge dve sam ipak nekako umela da se nosim.

U medjuvremenu medjuvremena, onaj Patrijarh umre. U Srbiji nastane višednevna žalost, presamićeni narod satima čeka po zimi, u koloni ispred Saborne Crkve, da poljubi leš. Mislim, otkad smo mi svi takvi bigoti? Otkad ova zemlja, u kojoj su crkve prazne (a i to je bolje od onoga kad su bile štale), s takvim patosom ispraća devedesetšestogodišnjeg starca?

Koga god da pitate, tronutim glasom vam kaže – to je zato što je bio skroman. Skroman i siromašan, za sobom je ostavio kišobran, budilnik i ručni sat. Otkad to mi, u svetu kojim diriguju samo i isključivo “snadjeni”, u kojoj se uspeh meri parama, a vlada korupcijom, otkad to mi pa tako cenimo skromnost i siromaštvo?

Je li tata, vidiš ti ovo ludilo oko smrti patrijarha. Pa je li ti i on onda dodje “nesnadjen”?

Baš me briga. Nije mi dobro.

Što ti nije dobro? Šta ti je?

Ne živi mi se više.

Tata ima sedamdeset osam godina, još uvek aktivno radi, zaradjuje više od mene, sada je na privremenom bolovanju, ali planira duži službeni put. Pustili su ga iz bolnice, dali mu lekove i rekli da bude strpljiv i to je sve.

Tata ima sedamdesetosam godina, do pre neki mesec, prelazio je deset kilometara dnevno na biciklu, godinama i po svakom vremenu: po kiši, snegu i kanikuli.

Tata ima samo sedamdesetosam godina i strasno se boji smrti.

Zajedno posmatramo tu kič paradu oko sahrane Patrijarha. U sred epidemije svinjskog gripa, kad su škole i pozorišta zatvoreni, desetine hiljada ljudi, danima ljubi jedan leš.

Šta je, pobogu, ovim ljudima? Da ti se život zgadi!

Ja hoću da budem kremiran.

Ćuti, tata, to mi je dosadno.

Ostavio sam i napismeno.

Ama, znam!

Pa sada, zanima me i ovo, a u svetlu zabrane izgradnje minareta u Švajcarskoj, kao simbolične kastracije Islama, ima li savremeni čovek pravo da kaže nešto protiv neke religije? Ja, na primer, ne volim ni jednu. Ne volim koncept religije, kao takve. Onda posebno ne volim religiozne organizacije. I tu uopšte ne pravim razliku.

Ali koja je sumanuta misao vodila švajcarske vladajuće elite, da ovakvo pitanje uopšte postave na referendumu? Šta se time testira, IQ stanovništva? Bilo to politički korektno ili potpuno nekorektno, svakog čoveka koji je glasao za zabranu minareta, smatram kratkovidim glupakom. Još je gori onaj koji mu je pružio priliku da o tome direktno glasa, taj je i kratkovidni i pokvareni glupak.

Islamofobija nije problem, problem je ime kojom se označava. Fobija odmah znači da je neka bolest u pitanju, zaboravlja se da je to u stvari strah. A to čemu prisustvujemo, nije nikakav strah, ni sažaljenja vredna bolest. To je jednostavno - mržnja.

E to je moj problem, ne fobija, nego mržnja prema Islamu i mržnja prema muslimanima. Mržnja prema svemu drugačijem, prema svemu što izlazi iz normi.

Tata, zašto ja nisam krštena?

Nisi htela da se krstiš.

Dobro, nisam htela kad je došlo vreme da me se pita. Ali, kako to da me vi niste krstili kad sam bila beba? Tada me niko ništa nije pitao.

Tvoja sestra je htela, ti ne.

Ona je htela, kad je odrasla, a da bi se udala. Ne pitam te to.

Za tebe nikad nismo ni mislili da ćeš se udati.

Ma kakve to veze ima? I uostalom, zašto svaka žena mora da se uda?

A ti bi sad da se razvedeš?

Ne bih, tata, da se razvedem. Pitam te za krštenje.

Samo to nemoj da mi napraviš. Ne dok sam živ.

Onda ja besna, samo da uvredim, kažem.

I gde si ono rekao da si stavio sliku za čitulju...?

Tata ne odgovara. Gleda sahranu Patrijarha.

E ludog sveta. Vidi šta rade.

Tata to kaže u privatnosti i u četiri oka. Kaže meni i nikom više. Iako ima sedamdeset osam godina, iako živi u nečemu što se naziva demokratsko društvo, tata nikad glasno ne kaže šta misli. Mene gleda zabrinuto, kako se glupiram. Kažem to isto, samo glasno, da je umro starac i čemu taj cirkus i da nije bio nikakav svetac i jadna ta zemlja u kojoj je sama činjenica da Patrijarh nije bio lopov, dovoljna da ljudi padaju u trans povodom njegove smrti. I kad to kažem, ljudi me mrze. Ne vole me, neprijatno im je, kao da pljujem u supu, tokom nedeljnog ručka ili kijam na ikonu.

Tata se onda predomisli.

Pa šta onda, kad je njihov Papa umro, bilo je još gore.

Jeste, tata. Bilo je. A što mi moramo uvek s najgorima da se merimo?

Idi im ti to reci u onom Beču, pa ćeš da vidiš kako ćeš da prodješ. Niko ne voli bundžije.

A moj otac zna da bih ja u stvari mnogo volela da me vole. Ja sam prava rock-and-roll chick. Sve dajem publici, sve za nastup, do kraja, do poslednje kapi, da zadnje emocije. Always on the road. I kad kažem, ja ne igram za publiku, ja ipak i samo za publiku igram.

Pa šta bi ti onda? Da pričaš to što pričaš i još da te vole?

A ja klimam glavom. Mislim, bolestan je, neće se sećati da sam priznala. Umreće, tajnu će poneti.

Tata je bio dobro još nekoliko nedelja. Ja sam se vratila u zemlju centralne Azije, u kojoj sad živim. Onda smo se preko skajpa raspravljali svaki dan.

Uključi kameru, da te vidim.

Uključena je.

Nije tata uključena, vidim samo mrak.

To je zato što mi se smrklo.

Pa onda:

Šta radiš, tata?

Čekam da se ti javiš.

Pa što se ti meni ne javiš?

Neću da smetam.

Ti meni ne smetaš, tata.

A ti meni smetaš. Dosadna si s tim pitanjima.

Pa onda:

Obećaj mi da se više nećeš baviti politikom. Politika je zlo. Gledaj svoja posla.

I ti gledaj svoja posla, tata.

Pa onda:

Posvajao sam se sa onom budalom.

Kojom, tata?

Onim iz razreda. (iz njegovog razreda, samo su trojica živi). Rekao mi je da treba da me bude sramota i da si ti izdajnik.

Ja?

A ja sam njemu rekao... (pa sledi bujica psovki).

Hvala tata.

Nema na čemu. Nisi ti izdajnik. Ti si budala.

I tako, i tako...

Onda je tati jedan dan samo pala glava i naglo mu je pozlilo.

Primili su ga hitno u bolnicu, ne onu vojnu, nego jednu drugu. Bolnica se zove Sveti Sava, po najvećem srpskom svecu. U narodu je poznata i kao bolnica za umiranje. Bio je Božić, ovaj vaš, Katolički, još jedna stvar koju mi sa periferije ne delimo.

Jedva sam pronašla neki let i zvala tatu dok je bio prikačen na aparate. Javila se mama i rekla da je pričao sa njom. Pitala sam – šta ti je rekao? Rekla mi je: Pitao je da li sam mu uplatila loto?

Moj tata umire, na aparatima za disanje, trpi stotine malih moždanih udara, telo mu otkazuje, pluća mu otkazuju, srce mu otkazuje, creva mu otkazuju, a i dalje se nada sreći na lutriji.

U Srbiji, kada imate sedamdesetosam godina, vas više ne leče. Moja francuska svekrva na protiv, ima deceniju više i vozi crvena kola. Pa da li je to još jedna civilizacijska tekovina koju mi sa Evropom ne delimo? I da li, kada bolesne ne leče, a umiruće drogiraju, možemo da pričamo o zajedničkom kulturnom prostoru, istoriji i literaturi?

Poslednje što mi je tata rekao u ovom životu je bilo:

- Nije mi dobro.

Ja sam onda vikala:

- Šta ti je, tata, šta ti je!

On je samo nekako tužno cvileo.

Te noći je umro, sam kao pas. U srpskim bolnicama, da vas podsetim, kad neko umire, ne daju mu da bude okružen porodicom. Šutnu te u neki ćošak i ujutru obaveste bližnje.

Te noći sam bdela, sama, na drugom kraju sveta i gledala u mrak. Čekala zoru i prvi raspoloživi let i znala da neću stići na vreme.

Te noći sam znala da se plaši, da se strašno plaši, moj jadni tata, što dušu ispušta, strašan nasilnik i velika kukavica, što se boji kiše i električne struje i da kad smrt dodje, on neće znati šta.

Kao da ja znam.

Sahrana je bila na minus petnaest, pop je nemilice pevao 45 minuta. Ja sam mamu slučajno, a iz sve snage, odvalila u glavu, kad sam jednom nespretno probala da se prekrstim. Ni to ne bi, ali uporni pop je ljutito zurio u mene, mislila sam da će me pretući, ako se hitno ne prekrstim.

Posle smo se svi razboleli, ja zaradila težak bronhitis i promrzline nogu. U Srbiji, kad ti neko umre, onda si i za to kažnjen. Nema grejanja u kapeli, samo hladni mermer na kojem stojiš i jedva čekaš da se sve okonča, nadaš se da neko od prisutnih staraca, tatinih prijatelja, neće pasti u komu od zime. Stojiš na zimi i misliš, samo da mi sad još neko ne umre tu!

To nije pitanje siromaštva, nije pitanje nemaštine. Jednostavno, na ispraćaju pokojnika nije planirano da se misli o ovozemaljskom konforu i parče itisona, ma samo karton ili novine pod cipelama, dok stojimo tako dugo, kraj sanduka i na golom kamenu, jednostavno valjda nije pristojno tražiti.

Onda je sanduk negde otišao i tata je kremiran, a da ne znamo tačno kog dana. Ovih dana, čekamo da nam predaju urnu, pa da ga konačno položimo u grob.

Pa, sada, da li i to delimo, komšije? Ili sam ipak u pravu, ljudska društva se dele samo prema stupnju samilosti. Ta samilost ne mora biti organizovana, ona može biti i pojedinačna, ona može biti retka i sporadična. Ali je mora biti. Ako je nema, nema ni društva, nema ničega. Nema ni mene.

Ja drugome ne mogu da pripadam. Zato i ne pripadam ničemu.

Kad sam došla kući, tati sam pročitala ovo. To je nešto što sam davno napisala.

barbelo, scena deset

Klupa na groblju. Može ona ista. Na klupi Lutalica, sa njim njegov pas.

Izašli iz nekog zlatnog tunela,

tamo iza zlatnih vrata,

do kojih vode zlatni zidovi,

gde u vazduhu leti

zlatni prah.

Oboje imaju žutu očerupanu dlaku, oči žute, kožu požutelu, nokte skoro žute, beonjače sasvim.

Dva jadona stvorenja, što se nikad ne razdvajaju.

Lutalica govori, kao da objašnjava porodični album.

LUTALICA

Ovo ovde, to sam ja. Ovo pored, to je moja mama.

“Mama” zevne. Pokaže žute zube.

LUTALICA

Mi živimo tu.

Odmah pored vas.

Nismo znali da ćete naići.

Da smo znali
da ćemo
da imamo goste,
onda bismo nešto možda i pripremili.
Neku tačku. I alkohol. Malo hrane, možda.
Malo nam i treba.
Ja ne jedem ništa, mama ipak mora.
Stara je i bolesna-
često.
A naprotiv, ja sam
apsolutno zdrav.
Čak i kada ne izgledam tako.

Živimo tu, jer tu nam je dobro. Ljudi i kad dolaze, ne misle na nas.

Ljudi na groblju strašno plaču, znate li?
Neki se svadjaju. Viču na grobove. Ljute se i kunu.
Kao da to može,
nešto da promeni.

Mi smo ovde mirni, moja mama i ja. Niko nas ne gleda, niko ne sažaljeva.
Mi nismo za žaljenje! I mi smo isto što i vi.
Samo nam je život pobegao negde.

Pa ako ste vi, onda smo i mi.
Za žaljenje, mislim.

Moja mama i ja šunjamo se noću izmedju grobova. Ljudi su čudni i misle da leševi jedu. Posebno
da piju i puše
strane cigarete.
Ljudi dolaze da posete mrtve, pa im onda ostave:

mного hrane
i još više pića,
cigarete,
kafu,
šećer, slatko,
ratluk.

Kao da će mrtvi da ugoste nekog.
Kao da to pravda, što ih nema češće.

U početku živi dolaze mrtvima stalno.
Na sedam dana, na četrdeset dana, šet meseci, na punu godinu.
To posle ipak,
bude mnogo redje.
Nekada na rođendan, nekad na godišnjicu.
Zatim sve manje.
Pa onda i nikad.
Tako je i bolje.

Mrtvi imaju pravo na svoju samoću.

Živi mrtvima ovde ostavljaju svašta: cipele, kapute, šešire i knjige.
Nekad i novine. Uvek jučerašnje, nikad one od danas.

Upale sveće, otplaču malo,
obrišu se, useknu,
pljunu i zaborave.

Noću,
kada svi odu,
moja mama i ja obidjemo parcele i nadjemo svašta.
Ja cigarete - mama neku hranu.

Ja neku flašu - mama nešto slatko.

Iako, čitao sam u jednom stručnom kinološkom časopisu, da za psa nije dobro da jede šećer. Da je šećer beli ubica i da pas od njega može da oslepi.

Svejedno.

Mama ima već sedamnaest godina i nema više zašto da živi. Ni šta da gleda.

Ja sam dosta ružan, život nije lepši.

Pa mislim: nek jede, kad voli.

Bolje je da skapa zadovoljna,

nego ovako,

kao ja.

Noću, kada pljušti, spavamo u kapeli.

Mama ne voli, plaši se, pa zavija.

Nekada se ljutim, pretim da ću udariti.

A kako mogu, da udarim majku?

Leti, kad je lepo, spavamo pod zvezdama. Gledamo u nebo, kao u Bogorodicu.

A ona nas zagrlji svojim plavim kaputom, a ona nas pogleda svojim sjajnim očima, ona nam kaže

- bez straha, deco, bez straha !

Ja onda stavim mami glavu na stomak, utonem u njen trbuh, potonem u staru kožu, medju njene sparušene sise.

Potonem u toplinu i spavam mirno.

I tad mi je najlepše.

Niko me nije oterao, niko ništa nije učinio.

Nažao.

Sam sam otišao, sam sve ostavio.

I poveo mamu.

U ovom strašnom životu nemam ništa, nikad nisam ni imao.

Ni para,

ni ambiciju,

nikakvu želju da budem nešto.

Kada je došlo vreme,

u kom je sramota,

ne biti uspešan,

ja sam otišao.

I poveo mamu.

Sada tako živimo, čekamo da prodje.

Nemojte nas žaliti.

Za žaljenje nismo.

Na protiv,

mogli biste s mirom,

žaliti sami sebe.

Dve lutalice se maze. Nežni jedno prema drugom, negde odlaze. Ili mi odlazimo.

Kako hoćete. Pre svega ljudi, kako vam je lakše.

Pročitala sam mu to glasno, sama sa sobom, onako, u vazduh. Pa neka je glupo i patetično.

A onda sam, sigurno, sasvim sam sigurna,

sigurno, sigurno,

dajem vam reč,
lepo i razgovetno čula
kako mi kaže :

- A ti, ćerko, baš ne umeš da se snadješ.

Biljana Srbljanović